

P. Kuykai: „Das Frühneolithikum in der Altmark.“

27

(„Beiträge zur Geschichte, Landes- und Volkskunde der Altmark“ Band II, Heft 5

str. 246) W Altmarku znalezione z wczesnego neolitu były dokonane¹⁾ w dwu miejscowościach. Znacniejsza z tych miejscowości leży na 2500 mtr. na południe od Calbe. Baguista obolica, kł. przewyżnia miłoda, przechodzi na północ w wielkie Carriksche Baguista. Pierwsza znalezione były dokonane 21 lat temu przy sypaniu grobli. Były to kościane harpuny i ostre kamienne b. starożytnego pokroju, leżały one razem z kośćmi łosia pod grubą warstwą torfu w mulu. Później zgromadzone okazy znalazły się na wschodnim brzegu Baguista, również na zachodnim, także na wybrzeżu obolicy Calbe jak i Carrik. Jak i kromka fueltwój²⁾ niżej znalezione na wschodnim wybrzeżu wybarat pokroju warstwa humusowego piasku 20-30 cm. grubości, za którą następuje warstwa żółtego, ciemnoczerwonego piasku, kł. jezera na gęzobokach 1 m. nie konczyła się. U stóp połychałości warstwa góna słowata się gólna i nabierała bardziej baguistego charakteru. Należnia leżały na warstwie piasku, stał ułożony je na powierzchni.

Drugim stanowiskiem o kultury przejściowej na terenie Altmarku jest kromka Schüdenische (grupa na południe od Arnburga nad Elbą. Określenie

¹⁾ Wznie znalezione zawiadziły panu superintendentowi Müller (Calbe) i pastorowi Kluge (Arnburg).

teremu napotyka na niesmierne trudności. Przedwzrostki miejscowości są od siebie lat podlega kulturowi solniwej, peratem Schindensehe Grund: jego okolice są wyjątkowo bogate w zaległości z innych okresów. Nic innego nie pozostało węż do zrobienia jak perwolic' mo wie' danym przedmiotom.

Inwentarz wczesnego neolitu w almuarku składa się z narzędzi kamiennych i przedmiotów brzościowych. Ceramiki przynależnej do tego okresu w almuarku nie ma. narzędzia kamienna wyróżniają się brakiem odkształcania. W tych narzędziach, w których zastosowano szarpienie, obejmuje ono tylko krawędzie obrabianego. Zaraz ogólny materiał obrymowano wyłazanie na drodze Turgania. Surowcem jest prawie wyłącznie kruszenie, nadto rogowiec.

A. Przedmioty kamienne.

I Odpadki.

Przy tym samym obrabowaniu powstawały naturalnie liczne odpadki kamienne, które jako bewartościowe odpadki odwracano na bok. Pod łabie i ameburgiem zbierano dużo ilości tych odpadków. Większość ich ma postać cienkich, blaszek o ostrej krawędziach. Słone, które są ~~to~~ niekiedy określone jako nie, mają kształt pryzmatyczny, lub nieco powierchniowy. Najczęściej znanymi im obrabowaniami są 8 cub. dt. i wykonywane są z ~~to~~ często się zdarza ślady (apierung) lub ułtykowania.

jako prawiłowo na białym oświetleniu znajduje się, jako dowód silniejszego ich powstania, zgrubienie tuż pod górnym końcem, nazywanym je szczytem (Schlagzwiesel lub Bulbus (porów. rys. 1^a) u dołu 1^b) u góry). Ponad szczytem znajduje się powiększona ułożenia. Obie te części nie ~~stają~~ mają właściwości jako nieomyślne dowody silniejszego pochodzenia pojedynczo z ułożonych okrzew.

II Nanzelia przypałkowe.

Przypałkowani z nanzelia, które powstały z odpadku, o b. szczytym końcu, kt. nie zmienia ich pierwotnej formy. ~~szczyt~~^{szczyt}, widły, szczyt wkleste nie są tym obiektem.

Pod latki przypałkowani nanzeliami są przeważnie wiotki od 3-5 cm. dł. (fig. 1^b). Najbardziej szczytami są wiotki niezbyt, kt. aż do punktu największej grubości są szczytami, jak na fig. 1^a). Nazywamy je wiotkami niezbytymi (klänge) o szczytym końcu mimo to, iż 1. rz. koniec ~~to~~ jest tu wielokrotnie ostrze. Biorąc pod uwagę występuje ten typ nanzelia. W niezbytym tego rodzaju nanzelia nie są niczym innym, jak szczytami wybitnie szczytami nanzelia przedstawionego na fig. 1^b, kt. brawdy podległa nie ma żadnemu obrabieniu. Po Arneburgu znalaziono również pewną liczbę szczytów i szczytów szczytów. Obie te, szczyt podługnie, szczyt ten kwadrat, wykamija wyraźnie brawdy powstałe przez obrabienie i niezbytowanie. Nanzelia te nie datują się nigdzie indziej jak tu ~~umieścić~~.

III nanzelia.

1. Najwybitniejszymi okazami nanzelii na obu emawianych stanowiskach są ostre siekiery, są to, jak sama nazwa to wskazuje siekiery ^{kręte} nanzelii, u kt. obie strony, lub więcej wypukłe powierzchnie boczne ^{stykają} się to ostro ^{wzajemnie} (impfandende), krawie. i wzdłużu na obu kraw. lub górn. i doln. ^{stykają} się to ostro jako siekiery (Grabbeil.)

Wzajemnie archeolodzy wyróżniają dwa rodzaje tych nanzelii. Według przypuszczenia ^{potwierdzenia} ostro do rżkojści u skrajonych nanzelii mówią o siekiarach prostych (Grabbeil) i poprzecznych (querbeil). Okazy pierwszego rodzaju wykazują dwie równomierne wypukłe powierzchnie boczne; o nanzelii skrajonych ostro było skierowane wzdłuż rżkojści. Siekiery o ostro niesymetrycznym rozpoznaje się po jednej powierzchni bocznej słabo wypukłej (niebądź zupełnie płaskiej); u nanzelii skrajonych ostro poprzecznie do rżkojści.

a) Siekiery proste. Najciekawszym z należących do nanzelii jest okaz z łabie przedstawiony na fig. 2. Nanzelia tego typu występuje również w innych stronach powiatu.

Okaz przedstawiony na rys. 3 okaz był skierowany w łabie w kierunku północnym. Wykazuje on na miejscu dolnej krawędzi powierzchnię płaską.

b.) Siekiery o ostro niesymetrycznym. Łabie strona nanzelii jest prawie płaska. Główna

Wzajemnie
o ostro i nie symetrycznym.
trycznym.

nałomiast mocno wypukła. W większości wypadków nie
 można zastosować konium skłepionie (Wölling), gdyż
 grubość poprzeczny do osi długosci naseczka daje raczej
 trójkąt równoramienny. (fig. 4). Stanowisko w kalce do-
 starczyło tylko naseczki tego typu. Pod Arnbergiem
 znaleziono tylko jeden okaz, tembardziej zwrócić
 uwagę. Zgadza się on tak ściśle z ^{talizant} ~~konium~~ naseczka-
 mi przedstawionemi z kalce jak tylko to jest możli-
 wem.

2. Kartopywacz (Spalter) są to klinowate na-
 seczki o szerokim ostru i wązkim tyłcu. Występują
 w dwóch kształtach jako długie i krótkie kartopywa-
 ce. Pierwsza odmiana wyróżnia się tyłcem bliższym
 do rozkojcei, jak na fig. 5. Wzrostnie zgadza się cał-
 kowicie w swym wyglądzie z prawdziwością tyłcem
 wytworami, kl. elisii, prawie ogólnie są niezbyt jako
~~ostru~~ poprzeczne ostru kształt. W albuarku ~~tyłcu~~
 okaz¹⁶ zdają się należeć do innego okresu. przedsta-
 wiony tu okaz pochodzi uprawnie z Arnbergu, ale nie z
 Schlieben. ~~W~~ ementaryjskich z młodego meolu w
 Tangermünde znaleziono pewną liczbę tych naseczki.
 z drugiej znowu strony występują one w starszym
 typem.

Krótki kartopywacz fig. 7 wyróżnia się od długich ty-
 pów brakiem ^{napunkt} rozkojcei wyściernionego tyłca. W kalce znalezio-
 no 4 egz. pod Arnbergiem brak ich również jak i długich.

3. Piła (meissel) są to walcowate tupane naseczki,
 kl. ~~konium~~ ząbkowane spiczasto lub ostrum. Za spiczasty
 typ fig. 8 występuje w liczbie 4 egz. pod kalce.

pod Ambergiem brat go, ~~zawieszono jak i~~ ^{zdałyby pod Calbe} ~~eltinger~~
~~odmiany~~. Jedną z nich i ~~nie~~ ^{nie} ~~jedyną~~ ^{odmianę} ~~eltinger~~
 fig. 8 jest z rogowca(?). Pod Ambergiem był trzy nars-
 dia należące do tej grupy z nalewione o srebrnych
 ostrach, posiadają one zamiast piśniej, blyszczaj
 barwy brązowej narschi z Calbe, szarobiałą
 powierzoną.

4. Drapacze narschiemi, w których refusowana
 krawędź jest skierowana poprzecznie. Występują w
 dwóch odmianach.

a) długie drapacze są wyrabiane z długich ^{graniastych} ~~pryzmat~~
 brylantowych szkieł, w których przeważnie brak szkła.
 krawędź robocza ma kształt ~~nie~~ ^{nie} ~~pryzmat~~ w przybliżeniu
 półkolisty ~~okrągły~~ jak na fig. 10. Długość pod Calbe
 nie należą do wielu takich szkieł. ^{Też by} ~~Występują~~ się by
 tu zastąpić przez drugą odmianę. Należało
 egzemplarze tego typu nie są nadane pod Ambergiem
 i również na Unglinger Berge i Saulemberge pod
 Stendal. Oby z pod Stendal są jednak serwowane
 ma półkolistymi brylantami.

b) krótkie drapacze są pod Calbe dość rzadkie,
 pod Ambergiem zdaje się brakować ich całkowicie.
 Narschie (fig. 11) są sponadane z dość masywnymi
 przeważnie trójpowierzchniowego graniastościana. Na dolnej
 powierzchni od strony wstępu jest we wszystkich wypadkach
 zachowany szereg. krawędź niżejowa dość słabymie drzew-
 biona jest prawie półkolistego kształtu, refus jej rozciąga
 się w niektórych wypadkach w kierunku ~~jednym~~ ^{jedną} z
 krawędzi długich. ~~talne~~ z narschi nie dosięga długości 5 cm,
 większość jest znacznie krótsza.

5. Szwabacze - są to narzędzia, w których krawędzi nieyfkowa, nie jest poprzeczna, lecz jest dłuższą krawędzią, lub też zajmuje w przybliżeniu całą krawędzi naogół płaskiego narzędzia. Ze stale powracającej kłopotów dochodzi do wyróżnienia 5 typów: a) szwabacze krawędziowe (Schreibschaber), b) szwabacze trójkątne (Stielschaber) c) szwabacze rdzeniowe (Kernschaber), d) szwabacze wkładkowe e)

a) szwabacze krawędziowe - płaskie, sąobocznym ze szacowaniem prawnie wokoło obiegającym. Pod kłobk typ ten występuje b. liernio: skary są nadwyczeraj do siebie podobne. Są one wysytknie, bez wyjątków wyrobione z płaskiego wióra, z końców z szakiem, kt. leży na spodniej stronie narzędzia. (fig. 12).

Szacowanie przeważnie jest ^{nie rągimaję} pewnainie ~~nie~~ ^{mało} więcej niż samo miejsce udenerii. Z powodu swej wykwrotności narzędzia te robią więcej wrazenie przedmiotów zabawy, a nie do właściwej pracy przemierzonego przedmiotu. Dwa figline, typowe skary z Schlüssel mają od strony górnej jeszcze rzędy kory. (fig. 13)

b.) szwabacze trójkątne jest w gruncie rzeczy szwabaczem krawędziowym opatrzonym kłobką, wkojęsca, jak na fig. 14. Wyżkpuje śladunkowo liernio w kłobce, braksze pod arneburgiem.

c) szwabacze rdzeniowe jest ~~nie~~ piramidalnie ukształtowane narzędzie, ta mały jest wyznaczo, i nawet truchno je uswa: za ^{perostatość} wytkony stan, do osłabłości bity liernio, gdzie osłabnie o dtrupywane wióru ze względu na nierównie mały wyznaczo nie nadawatyby się do użytku. Pod kłobce nie jest rądkim (fig. 15), pod arneburgiem ma liernio równie kilka charakterów. Wielkość skarów z kłobce waha się od 2-8 cm. przekroju podług.

d) kształty skrobaka wleśtego są mater (intheidlich). Kształtowa ich natura jest wleśte ostre. Zwykle są one wyrobione z płaskiego wióra, t.j. na jednej z końcówki posiadają charakterystyczne wleśte ostre. Określenie nanelcia jest dość trudne i bez pomocy lupy nie możliwe, gdyż rypanie (nancinbrüche) końcówki ma par mm. Badacze szwajcarscy określają typy te z tak ważnym ostrem wleśtem jako nanelcia przeznaczone do wyrobu kociących igiel. Kórnier belgijscy archeologowie zgadzają się z tem.

e) Diseoidalne skrobaki (fig. 16) mają kształt soczewki. Poszczególne okazy wykazują w ramie kształt elioidalny. Niewątpliwie nanelcia tej grupy, które zostały sponadzone u swyżtych odpadków nieco jajowatej buty broniowej, mają wyraźnie kształt ten uwidacznony.

Wykonanie nanelcia powstało przez srecobienie końcówki. Pod ameburgiem skrobaka te nie występują.

6. Nie mniej ciekawe niż ^{tychże do określenia pod względem ich przeznaczenia} skrobaki, są oska (spretel) które występują w różnych kształtach w metropoli i całej

a) oska koniczkowata (fig. 17 a-e) są to oska o koniczku wytworonym przez srecobienie. Nanelcia te są częściowo symetryczne (fig. 17 a', d, e, f) częściowo asymetryczne (fig. 17 a, b, c). Wogóle okazy te wykazują użycowanie sponadniającego, aby za pomocą rypienia wypadkowo powstała dogodna forma wióra możliwie doprowadzić do wytworzenia porządniego kształtu. Tak więc symetryczne typy d, e, f. są srecobione jednostronnie, również wiór a) warkem podłożenia jest wyjęcie w c, t.j. wiórowa do umocowania nanelcia sturinto.

b) Ostrza mikrolityczne. fig. 18. mace te nalezda do najstarszych w ostatnich czasach zostaly odnalezionne pod calbe. zastosowanie ich jest dosc zagadkowe, szczegolnym okazem dypu(a). Do brzochnie dr ostrza sa b. swiato roz-
 pieszczonone. (Europa, Asia, Afryka). Okazy b, c, d, posiadaja pewnej wymiarem wyzszcie.

U pewnej odmiany ostrzy brak krawiec. Merliwie i i smutke te nalezda (sklen) swidry.

7. Swidry sa to ostrza wyrobione u stosunkowo swobodnego i plaskiego wióra; swodka, nieobrobiona czesc jest zko-
 jedzia. Nalezda tego rodzaju (fig. 19 i 20) sa stosunko-
 wo rzadkie. Liczni wienochalk jest b. wawilony i takwo
 sie tamie. ~~Oba~~ ~~to~~ pod calbe znalazlism tylko
 trzy dobre okazy, pod ameburgiem jeden.

8. Obok tych nalezdi znalazlono pod calbe i ameburgiem pewno ilosc kamienastych, obrotowych wyrobów (jak fig. 21), kt. wyzle jako poishi (Schlenderskin) wyjasniano.
 przedstawione tu nalezdie, rowduno jak inne, kt. w wielu miastem wykazuje drobne wyszczerbienia (ausbrüche). Muzna je, w kazdym razie nazwiec sa swo wo uznac jako swo-
 bace.

9) Ndzenie - mace piramidalne okazy byly omawiane tamie
 i strobarami. Odmiana tych ostatnich sa ndzenie o
 o obrotowej podstawie, ktore na wiezchatku i do-
 gnbielowate ostne posiadaja. Tneim typem ndzeni sa
 masywne wieloboczne, granistostupy, od kt. odtypowano
 atugie wiory. Negatywy ich b. wyzszcie.

Obok tych typów lieme nieprawidlowe krawaty ndzeni.